

Jeg har det med at læse fagbøger bagfra. Sådan at snuse lidt i teksten, så man har en fornemmelse af, hvor forfatteren lander, og hvad pointen er. Det er ligesom at spise lidt dessert, førend man har kæmpet sig igennem hovedretten. Det er godt at vide, hvad der venter én.

Det gjorde jeg dog ikke ved læsningen af Dion Sommers nye bog. Jeg startede forfra og læste mig slavisk igennem den lille bog på 113 sider. Det var lidt som at løbe et maratonløb, hvor man omkring de ca. 30 km tror, at man ikke orker mere, fordi kroppens energi er opbrugt. Så må man løbe igennem på viljen, fantasien og måske hallucinere for at gennemføre.

Bogens styrker

Men det er ved læsningen af bogens sidste ca. 25 sider, at man får fornyet energi. Når Sommer relaterer sine overvejelser til konkret pædagogisk praksis, bliver bogen virkelig interessant og vedkommende. Det fine ved bogen starter ca. s. 74. Især de sidste 16 sider er opmuntrende og relevant læsning.

Hvis bogen skal læses på professionsuddannelserne, er det derfor dér, på s. 74, hvor fordringerne til pædagogerne formuleres, at læsningen bør begynde. Man kan som praktiker godt springe de første 75 sider over og lade det være stof til de psykologistuderende nørder, der interesserer sig for begrebsafklaring. Dem vender jeg tilbage til i slutningen af denne anmeldelse.

Sommer påpeger korrekt, at den pædagogiske faglighed i daginstitutioner og skoler systematisk er blevet undermineret af kravet om måling og tidlig læring, der ikke er styret af fagligt pædagogiske overvejelser, men af OECDs (og andre især økonomiske institutioners) tåbelige krav om konstant og tidligt startende kvalificering af borgerne til den globale konkurrence. Det er ikke psykologer eller pædagoger fra universiteter eller andre tænkende miljøer, der har stået for denne "udvikling" (undskyld dette helt misvisende udtryk, for der er jo nærmere tale en afvikling) af pædagogikken. Man behandler børn, som var de robotter og maskiner og ikke som levende væsener. Man stjæler barn- og ungdommen med dette målingstyranni. Man tror, at et givet input kan måles i et output.

Man træner sprog med vuggestuebørn. De skal lære ordene på talekort udenad. Sommer spidder denne praksis med en rammende metafor: papegøjepædagogik. Og han dokumenterer, at dette tidligere pres på de små børn skaber frustration og uro og utilstrækkelighedsfølelser senere i barndommen.

Man træner skoleeleverne til at score højt på PISA-testen og andre nationale tests for at skolens resultater kan ligge højt på hjemmesiden i konkurrencen med andre skoler. Så pyt være med om eleverne har lært noget og er blevet forberedt til at forholde sig kritisk som borgere i demokratiet. Nej, tankegangen om at skolen skal forberede eleverne til at blive demokratiske borgere er helt væk i konkurrencestaten og dens menneskesyn, som Sommer påpeger så overbevisende:

"Stærke neoliberalistiske kræfter ønsker vores børn indrulleret i et økonomisk og uddannelsesmæssigt slagsmål mellem alle verdens nationalstater" (s. 93).

Det er stærke kræfter, daginstitutioner og skoler er oppe imod. Det er godt, at Sommer har en række konkrete handlingsanvisninger til det modige personale og de modige ledere, der skal stå fast og vise deres modstandskraft mod de neoliberale og individualiserende overgreb, der er styret af en ideologisk begrundet økonomisk logik uden faglighed:

"Læring, dannelse og udvikling sker i fællesskaber mellem voksne og børn, hvor eleven føler sig 'hørt, set og inddraget'" (s. 102), understreger Sommer.

Stærkt formuleret. Sætningen bør stå med flammeskrift over indgangen til enhver skole og daginstitution.

Betæneligheder

Her kommer så mine indvendinger mod Sommers begrebsapparat, som han bruger tre fjerdedele af bogen på at introducere som revolutionerende nyt (f.eks. s. 62 og 70). Det kan være, at det er revolutionerende nyt for Sommer, at læring og udvikling sker i og pga. sociale fællesskaber – og ikke omvendt. Dette er da *old news*, som Vygotsky introducerede i 1930'erne i sin diskussion af Piagets forståelse. Han så barnets udvikling som primær i forhold til de sociale fællesskaber. Nej, skriver Vygotsky, det er igennem praksis i de sociale fællesskaber, at barnets udvikling finder sted. Man kan stadig købe Vygotskys hovedværk *Tænkning og sprog* antikvarisk. Måske bør den genoptrykkes af Hans Reitzels Forlag. Og Leontjew videreførte Vygotskys tanker med sin virksomhedsteori (jeg oversatte og introducerede Leontjew sammen med min lille gruppe i slutningen af 70'erne i de tre bind: *Problemer i det psykiskes udvikling*, Forlaget Rhodos.)

Jeg er forundret over, at Sommer giver udviklingspsykologien dødsstødet ved at degradere den til en underafdeling under 'udviklingsvidenskab'. Jeg synes, det er et knæfald for begrebet "videnskab". Sommer citerer endda Foucault (dog uden reference): "Med Foucault ved vi, at viden er magt" (s. 96), uden at tydeliggøre den oplagte konsekvens, at "udviklingsvidenskab" er ude på at få mere magt, fordi den nu forbinder sig med den nyeste genetiske forskning.

Jeg synes faktisk, at det forholder sig omvendt: at det er genetikken og den biologiske forskning, der hører under udviklingspsykologien i det omfang, den er relevant. Det er da den eneste måde, man kan få skovlen under den omsiggribende og tilsyneladende altædende diagnosticeringsmaskine, der skaber utilstrækkelighedsfølelser og ikke-normalitet overalt, hvor den sår og høster.

Bare se på omfanget af ADHD-diagnosen og den receptpligtige medicin, der i katastrofalt omfang ordineres til børn og unge. Den sløver dem og skaber afhængighed. Og antidepressiv medicin uddeles også, som var det slik, til mange unge. Det er her, udviklingspsykologien for alvor burde vise sin styrke og forske i og påpege, at den uro, der rammer børn og unge, altid er produceret igennem kulturens institutioner – hvoraf familien er den vigtigste.

Bevidstheden er en effekt, som allerede filosofen Spinoza påpege i det syttende århundrede og senere også filosofen Hannah Arendt. Bevidstheden er en effekt af det, som sker. Og den er relateret til den intentionalt, der er fundamental i ethvert liv. Jeg har i min kliniske praksis ikke mødt et eneste tilfælde af ADHD eller depression hos børn og unge, som ikke har relateret sig til begivenheder i barnets og den unges liv. Men så længe man kun ser på barnet eller den unge, fatter man intet og forværrer det enkeltes barns og den enkelte unges oplevelse af forkerthed og fiasko.

Jeg har svært ved at forstå Sommers glæde for systemisk forståelse: dynamisk systemteori. Der er da intet nyt i at forstå både barnet og den unge ud fra de komplicerede kontekster, de vokser op i. Det skrev Gregory Bateson om allerede i 1930'erne, da han formulerede begrebet 'systemisk' og definerede det som: mønstret, der forbinder. Bateson ville med sin term 'systemisk' netop overskride den individualistiske forståelse, der isolerede ethvert fænomen fra dets kontekst. Systemisk familierapi var et kæmpe paradigmeskift i 1970'erne væk fra den indre individualiserende forståelse, psykoanalysen havde haft monopol på siden Freud. Men den kontekstuelle forståelse af mentale fænomener opstod allerede i 1950'erne i gruppen omkring Bateson i Palo Alto med deres berømte artikel om *double binds* i kommunikation.

Det betænkelige ved systembegrebet er, at det stammer fra kybernetikken, der betyder læring om styring og kontrol, og at det hverken indeholder et magtbegreb eller et intentionalitetsbegreb. Og systembegrebet bliver hverken værre eller bedre af at få præfixet 'dynamisk', der vel bare betyder levende.

Sommer prøver sig frem med flere 'overskridende' begreber. Han vil fx hellere tale om 'transaktion' end 'relation'. Jeg har svært ved at se fidusen. Jeg er betænkelig ved at tage en kategori fra den økonomiske teori, 'transaktionsomkostning', og introducere den i udviklingspsykologien – eller er det i 'udviklingsvidenskab'? Sommer burde hellere introducere begrebet 'interaktion' i stedet for 'transaktion'. Interaktionsbegrebet har en lang seriøs tradition i de humane videnskaber.

Ud over at jeg tager afstand fra hele hurlumhejet omkring 'udviklingsvidenskab', som jeg opfatter som Kejserens nye klæder, er det ærgerligt, at Sommer ikke solidariserer sig med og citerer de gode og progressive danske børneforskere Erik Sigsgaard og Stig Brostrøm. Det ville være at relatere sig til 'systemet' af gode kræfter i Danmark.

At gøre udviklingsbegrebet altfavnende til at omfatte hele menneskelivet fra vugge til død i en udviklingsvidenskab er at tage munden for fuld og ikke klart se dets begrænsning i respekt for de tilgrænsende psykologiske og pædagogiske specialer og retninger. Set i det perspektiv er Sommers bog et fint lille kampskrift, som jeg håber, at også begrebsnørderne vil kaste sig over og dekonstruere. Det fortjener den.

Af Allan Holmgren. Direktør, adjungeret professor, mag.art. Specialist og supervisor i psykoterapi og arbejdspsykologi

